

Estetiska uttrycksformer i skolan

- *En studie om lärarens och elevers syn på estetiska uttrycksformer och hur pedagoger använder sig av olika uttrycksformer i sin undervisning.*

Författarnamn: Marie Johansson och Svitlana Tegelström

Examensarbete inom kunskapsområdet
pedagogik på grundnivå

Handledare: Gunilla Granath

Examensarbete på
Grundnivå
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Författarens namn: Svitlana Tegelström & Marie Johansson

Estetiska uttrycksformer i skolan.

- *En studie om lärares och elevers syn på estetiska uttrycksformer och hur pedagoger använder sig av olika uttrycksformer i sin undervisning.*

2013

Antal sidor: 21

Syftet med studien är att utifrån två skolor lyfta lärares och elevers syn på betydelsen av estetiska uttrycksformer som hjälpmedel i undervisningen och hur lärare planerar sin undervisning. Den empiriska undersökningen genomfördes i två olika skolor genom kvalitativa intervjuer med lärare och elever. Resultatet av vår studie visade att lärare till viss del använder estetiska uttrycksformer i sin undervisning. Lärarna skulle vilja använda sig mer av estetiska uttrycksformer, men känner sig osäkra i sin egen förmåga och hur de kan ta in det estetiska i undervisningen. Resultatet av elevernas intervjuer visar att de upplever undervisningen i skolan som tråkig och de skulle vilja ha mer av estetiken i skolan. Den slutsats man kan dra från studien är att lärarna måste få mer kompetens inom estetiska ämnen och att estetiska ämnen måste tillerkännas ett värde i sig. Undervisningen bör vara mer varierad och planeras i samråd med eleverna utifrån deras intressen.

Nyckelord: estetiska uttrycksformer, lärare, elever.

Innehållsförteckning

Innehåll.....	3
1. Inledning.....	5
1.1. Syfte.....	5
1.2. Definition.....	5
1.3. Frågeställningar.....	6
2. Litteraturgenomgång.....	6
2.1. Tidigare/aktuell forskning.....	6
2.2. Skolans traditionella undervisning.....	7
2.3. Kunskap och estetik.....	7
2.4. Estetiska läroprocesser.....	8
2.5. Betydelsen av det kreativa skapandet.....	9
2.5.1. Leken.....	9
2.5.2. Drama.....	10
2.5.3. Musik.....	11
2.5.4. Populärkultur och finkultur.....	11
2.6. Lärarens roll.....	11
3. Metod.....	12
3.1. Databinsamlingsmetod.....	13
3.2. Urval.....	13
3.3. Genomförande.....	14
4. Resultat.....	14
4.1. Hur använder lärare estetiska uttrycksformer i sin undervisning och varför?.....	14
4.2. Estetiska uttrycksformer. Hinder och möjligheter.....	16
4.3. Hur upplever eleverna relationen mellan praktiska och teoretiska ämnen?.....	17
5. Resultatanalys och Diskussion.....	18
5.1. Metoddiskussion.....	18
5.2. Resultatanalys.....	18

5.2.1.	Betydelsen av estetiska uttrycksformer för elevernas utveckling av fantasi och kreativitet.....	18
5.2.2.	Hinder och möjligheter för skapandet i skolan undervisning.....	19
5.2.3.	Vi vill inte sitta still för länge, barns behov av kreativskapande.....	20
5.2.4.	Vikten av reflektion.....	22
5.3.	Diskussion.....	22
5.3.1.	Traditionella praktiker dominerar på bekostnad av estetiska	22
5.3.2.	Vikten av lärarnas kompetens.....	23
5.4.	Slutsats och sammanfattning.....	24
5.5	Vidare forskning.....	24
5.6	Pedagogisk relevans.....	24
	Referenslista.....	25
	Bilagor.....	27
	Bilaga 1. Intervjufrågor till lärare.....	27
	Bilaga 2. Intervjufrågor till elever.....	28
	Bilaga 3. Brev till föräldrar.....	29
	Bilaga 4. Planering.....	30

1. Inledning

Vi är två lärarstuderande som har valt att skriva om estetiska uttrycksformer i vårt examensarbete. Utifrån våra erfarenheter från våra praktikplatser kunde vi se hur olika undervisningssätt kan påverka elevernas intresse till lärandet. Estetik är något som vi brinner för och vill använda i vår undervisning i skolan. Vi anser att användning av estetiska uttrycksformer i skolans undervisning kan påverka elevernas motivation och väcka deras intresse för inläring. Det poängteras också i den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Utbildningsdepartementet, 2011, s. 14) [Lgr11] att skolan ska ta ansvar för att varje elev kan ta del av olika uttrycksformer som språk, musik, drama och dans, samt att läraren ska ge möjlighet för varje elev att själv skapa och använda olika uttrycksmedel.

Johansson och Pramling Samuelsson (2006, s. 23) menar att eleverna lär sig på olika sätt genom att lyssna, pröva, samtala, härma och vara delaktiga i något. Stensmo (2010, s. 204) hävdar också att elever varierar i olika lärstilar. Detta betyder att eleverna har olika förmågor och erfarenheter för att tillägna sig kunskaper och färdigheter, samt att kunna behålla och använda dem för problemlösning. Enligt Stensmo (s. 213), kan omständigheter som fysisk miljö, emotionellt tillstånd och sociala faktorer påverka elevernas lärande. Läraren måste ta hänsyn till elevernas olika lärstilar, intresse och olika faktorer i planeringen av sin undervisning och anpassa stoff och arbetsformer på så sätt att varje elevs behov tillfredsställs.

Utifrån erfarenheter från vår skolgång har vi upplevt att det inte förekommer så mycket estetiska uttrycksformer i grundskolan. Med tanke på den nya läroplanens mål om att eleverna ska uppleva mer estetiska uttrycksformer i sitt lärande vill vi undersöka lärarnas syn på estetiska uttrycksformer och hur lärare använder sig av musik, drama, dans, sång och bild i sin undervisning. Vi vill även öka våra kunskaper om estetiska uttrycksformer och hur vi kan använda dem i vår undervisning när vi kommer att arbeta i skolan. Vi vill skapa en lärorik och inspirerande miljö där eleverna kan utveckla sin fantasi och kreativitet, samt utmana dem och väcka deras nyfikenhet till att lära sig nytt.

1.1 Syftet

Syftet med studien är att utifrån två skolor lyfta lärares och elevers syn på betydelsen av estetiska uttrycksformer som hjälpmedel i undervisningen. Vi vill även undersöka hur lärare planerar undervisningen utifrån sin syn på estetiska uttrycksformer.

1.2 Definition

Rasmusson och Erberth (2011, s. 9-10) skriver att drama, bild, musik, dans och poesi är estetiska uttrycksformer. Istället för att lära sig genom att ta del av kunskaper i böcker lär sig elev genom det som skapas direkt i olika estetiska uttrycksformer. Genom att forma intrycken i estetisk uttrycksform lär sig elev mer om sina egna och varandras tankar och känslor.

1.3 Frågeställningar

- Hur använder lärare estetiska uttrycksformer i sin undervisning och varför?
- Finns det hinder respektive möjligheter med att använda estetiska uttrycksformer i skolan, enligt lärarna?
- Hur upplever eleverna sina lektionstillfällen i praktiska och teoretiska ämnen?

2. Litteraturgenomgång

2.1. Tidigare/aktuell forskning

Artikel *Konsten lär oss förstå livet* i Pedagogiska magasinet (2004-05-18) handlar om estetiska ämnen där Mathiasson intervjuar Hägglund och Lindström som anser att estetiska ämnen inte ska vara hjälpmedel till andra ”riktiga” ämnen i skolan för att förbättra prestationer och resultat. De hävdar också att det inte heller finns forskning som bekräftar att estetiska läroprocesser ökar elevernas motivation eller förbättrar deras resultat, som vissa påstår.

Enligt Mathiasson (2004) menar Hägglund och Lindström också att det finns ett undantag inom denna forskning och det är drama, vilket påvisar en positiv effekt i skolan. De hänvisar till studier av forskaren Podlozny som genom sina undersökningar hittat ett samband mellan deltagandet i pedagogiskt drama, förståelse av berättelser och språklig medvetenhet, samt läs- och skrivförståelse. Enligt hennes slutsatser förstår eleverna texten bättre när de dramatiserat den, samt att de får en bättre förståelse för andra texter som de inte har dramatiserat.

Enligt Mathiasson (2004) berättar Hägglund om flera exempel där läraren i kemi och historia använde bild och drama i sin undervisning. Författaren skriver om att de skapar flera ingångar till ämnen och att en del elever kan få en bättre förståelse för innehållet i undervisningen. Lindström som Mathiasson (2004) intervjuade anser att eleverna måste få mer tid för reflektioner och diskussioner kring de nya kunskaperna där eleverna får gå på djupet, pröva nya lösningar och kan tolka och arbeta självständigt.

Bamford (2006) granskade arbetet med estetiska ämnen och kultur i skolor runt om i världen och skrev boken *The Wow Factor* på uppdrag av Unesco. Utifrån sina forskningsresultat kom Bamford till slutsatsen att undervisning som musik, dans och drama har stor påverkan på elevernas lärande. Det ger eleverna större självförtroende och det har en positiv påverkan i språkinläringen. Elevernas kritiska tänkande blir större som i sin tur förbättrar deras matematiska sätt att tänka. Eleverna blir mer positiva till skolan och trivs bättre där. Bamford förklarar att även lärarna får bättre självförtroende när de använder kreativ undervisning och tycker därmed mer om sitt jobb. Samtidigt visar resultaten på lärares brist av tid och mängden av pappersarbete som de är tvungna att göra.

2.2. Skolans traditionella undervisning

Weissenrieder (2008, s. 71) anser att lärare använder skapande i liten utsträckning i skolan och då som ett trevligt avbrott från de viktiga teoretiska ämnena. Konsekvenserna kan vara att många elever kan utestängas från stora delar av kulturen. Vissa elever vistas i miljöer där de sällan kommer i kontakt med skapande, som musik, konst, teater, dans och film. Enligt Lindqvist (2002, s.28) handlar kunskaper i skolan om fakta och återgivande av fakta, men inte så ofta om meningsskapande och reflektion.

Person och Wiklund (2007, s. 16) menar att ett gemensamt synsätt på barns lärande och utveckling skapas då förskolans pedagogik påverkar och utvecklas i skolan. Läroplaner som kan förenas i varandra är en viktig riktning för att utveckla en enad syn på barns lärande och utveckling. Enligt Wiklund (2009, s. 40) är det vanligt att estetiska uttrycksformer ofta används i förskolan på många olika sätt. I skolan däremot används estetiska uttrycksformer i liten utsträckning och det ser olika ut i olika skolor. Orsakerna till detta kan vara brist på lokaler, brist på tid och resurser.

2.3. Kunskap och estetik

Weissenrieder (2008, s. 73) anser att skolan har sett kunskap som logisk fakta och denna syn står i ett motsatsförhållande till estetisk-praktiska ämnen. Aulin–Gråhamn och Thavenius (2003, s. 110-113) anser att kunskap handlar om känslor och upplevelser som måste bearbetas med hjälp av estetik. Skolans uppdrag handlar fortfarande om kunskap, men samhället ser annorlunda ut och det kan förändra synen på vad kunskap är, vad som ska läras ut, samt på vilket sätt. Skolans uppdrag har också förändrats med tiden och det handlar om att skapa en gemensam kritisk och skapande miljö. Wiklund (2009, s. 16) hävdar att eleverna behöver tid för att kunna reflektera kring de nya kunskaperna på olika sätt och för att minnas och kunna använda de nyförvärvade kunskaperna i nya sammanhang.

Marner och Örtegren (2003, s. 26) menar att många inom och utanför skolan anser att kunskap finns i språket. Det finns en hierarki mellan teoretiska och praktiska ämnen i skolan. Trots att kunskap i läroplanen framställs i form av de fyra F-en: fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet, betraktas matematik och språk ofta som de viktigaste ämnena. Wiklund (2009, s. 12) anser att estetiska ämnen ofta ses som ett avbrott från de viktiga ämnena, för att det ska bli roligare i skolan och för att eleverna ska få bättre resultat i andra ämnen. Marner och Örtegren (2003, s. 43) betonar också att det även förekommer påståendet inom estetiska ämnen om att praktik är viktigare än teori och att kropp och känsla är viktigare än medvetenhet. Det hävdas att inte alla kan arbeta med estetiska ämnen, för det behövs en personlig begåvning som bara vissa har och detta kan inte läras in (Marner & Örtegren, 2003).

Marner och Örtegren (2003, s. 58) hävdar att skolan är isolerad från samhället i övrigt. Skolan saknar kulturklimat och anses som en treämnesskola. Lärandet som äger rum utanför skolan är mer produktivt än lärandet i skolan. Eleverna lever i annan värld som finns utanför skolans väggar och därför är det svårt för dem att

befästa den kunskap som oftast förmedlas i skolan. Marner och Örtegren (2003, s. 36) hänvisar till elevintervjuer där eleverna svarade på frågor om vad de tycker om skolan. Eleverna tycker att det är tråkigt och meningslöst i skolan, många vill arbeta mer med händerna och vissa tycker att skolarbetet sällan förknippas med det verkliga livet. Alla elever vill ha mer av de praktisk-estetiska ämnena i skolan.

2.4. Estetiska läroprocesser

Marner och Örtegren (2003, s. 80) skriver att estetiska läroprocesser hänger samman med ordet estetik som kommer från det grekiska ordet "aisthesis" och betyder förnimmelse. Det innebär att människan till en början skapar kunskap genom en känsla, för att efteråt vidga kunskapsbegreppet genom reflektion. Wiklund (2009, s. 79) anser att estetik och reflektion hänger ihop.

Genom att reflektera, tänka och göra kan människan skapa kunskap som ska användas i nästa fas i lärandet. Reflektion och samtal är viktiga delar i undervisningen.

Enligt Aulin-Gråhamn och Thavenius (2003, s. 122-123) innebär estetiska läroprocesser ett möte mellan egna och andras upplevelser, kunskaper och erfarenheter. Detta möte kan förekomma via en form, en gestaltning eller en berättelse. Estetiska läroprocesser betyder också att deltagarnas upplevelser kan förändra deras tankar, föreställningar och handlingar. Att arbeta med estetiska läroprocesser innebär ett förhållningssätt till undervisningen, där musik, drama och gestaltningar kan användas för att det ska kunna göras kopplingar mellan personliga föreställningar och andras förståelse för samma företeelse.

Estetiska läroprocesser, enligt Weissenrieder (2008, s. 76), innehåller både produktion och reflektion kring skapandet. Det betyder inte att estetiska läroprocesser alltid ska handla om konstnärliga processer. Det handlar om olika uttrycksformer som ger variation.

Gottberg (2009, s. 11-12) förklarar begreppet estetiska läroprocesser som ett arbetssätt i skolan, vilket gynnar elevens kunskapsutveckling där upplevelser, kunskaper, känslor, erfarenheter och analyser knyts ihop till en helhet. I processen för att formulera och gestalta lärande ingår skriftspråk, talspråk, bild, teater, dans, musik, media och form, menar Gottberg. Det finns tre beståndsdelar i begreppet estetiska läroprocesser och dessa är estetik, lärande och process. Ett estetiskt förhållningssätt går, enligt Gottberg, ut på att eleven görs involverad i sitt eget lärande och är delaktig i kunskapsprocessen. Målet är att eleven med hjälp av många olika medel ska utveckla och få tillgång till alla sina uttryckssätt, förklarar Gottberg.

Marner och Örtegren (2003, s. 47) håller inte med om att estetiska ämnen har en positiv påverkan på elevernas inläring i teoretiska ämnen. Weissenrieder (2008, s. 77) ger uttryck för samma inställning och förklarar att arbetet med estetiska läroprocesser inte löser alla skolans problem och att det inte är någon universell metod som kan öka elevernas intresse för kunskap. Däremot anser Weissenrieder att med hjälp av olika former av skapande kan lärare nå fram till elever som har svårt att kommunicera. Estetiska läroprocesser kan väcka elevernas nyfikenhet och lust att lära sig. Weissenrieder (2008, s. 53-54) hävdar att skapande verkar positivt på elevens personlighetsutveckling. Skapandet hjälper eleverna att bearbeta emotionella

upplevelser och stimulera lusten till lärande. Skapandet utvecklar elevernas kommunikationsförmåga och hjälper till att stärka elevernas relationer till varandra.

Bendroth Karlsson (1998, s. 41-70) skriver att i aktiviteter med bild kan läraren ge eleverna ett bildproblem att lösa, där eleverna får möjlighet att experimentera och lära känna olika material, samt att lära sig använda olika tekniker. Läraren finns tillgängligt under aktiviteten och eleven löser problemet på sitt sätt. Bendroth Karlsson anser att läraren i arbetet med bilder måste se processen och bilden som en berättelse och som en del av lek. Läraren ska inte fokusera på slutprodukten. Bendroth Karlsson påstår att elever konstruerar sin syn på bild, konst och på sina egna förmågor och jaguppfattning i samspel med omgivningen. Författaren (s. 120) poängterar också att elever kan utveckla sitt bildskapande genom att se på andras och egna bilder, samt reflektera över dem.

2.5. Betydelsen av det kreativa skapandet

När en människa skapar någonting nytt kallas det kreativitet, enligt Vygotskij (1995, s.11-13). Fantasin är grunden för all slags kreativ aktivitet. Det mest karaktäristiska skapandet för skolåldern är enligt Vygotskij (1995, s. 51) det språkliga skapandet, medan ritande hör till förskoleålderns speciella skapandeform. Aulin-Gråhamn och Thavenius (2003, s. 146-147) hävdar att människan uttrycker sig med hjälp av bild, musik, ord och rörelser för att skapa mening och själv förstå vad den gör, samt göra sig förstådda av andra. Det som känns meningsfullt för en människa är inte alltid meningsfullt för andra.

Wiklund (2009, s. 70) menar att estetiska läroprocesser kräver utrymme för elevernas lärande där de kan gestalta sin erfarenhet och sitt lärande med hjälp av olika uttrycksformer i alla ämnen i skolan. Eleverna behöver tid för att kunna tänka igenom innehållet som lärs in. Pramling Samuelsson med flera, (2008, s. 23) anser att metasamtal, som tillhör lek och lärande, ofta saknas i skolans estetik. Eleverna sjunger, dansar, målar, pysslar och leker, men de diskuterar inte vad, hur och varför de gör detta. Enligt Pramling Samuelsson med flera (2008, s. 57) är metasamtal ett samtal där eleverna tänker och funderar om hur och varför de gör något. Det handlar om att problematisera det osynliga med fokus på tänkande och lärande.

Thavenius (2003, s.47-59) hävdar att det estetiska i skolan alltid fått lämna plats åt viktigare saker som kärnämnen, fasta kunskaper och liknande. Han konstaterar att genom den konsumtions- och mediekultur som brer ut sig i samhället har estetik fått en ny betydelse. Något som borde spela en större roll i skolan är lusten och handens skapande arbete, menar Thavenius. Genom att använda dans, sång och slöjd kan många skolstunder göras mer lustfyllda, men den största utmaningen är, enligt Thavenius, att sammanföra estetiska ämnen med teoretiska ämnen. De estetiska ämnena måste få mer utrymme i skolan och på så sätt får högre värde i sig.

2.5.1. Leken

Vygotskij (1995, s.9) kallar den kreativa förmågan för fantasi och han anser att fantasi och verklighet hör ihop. Vygotskij betonar att alla människor är kreativa och att skapandet redan finns i leken. Barnet tolkar sina upplevelser i leken med hjälp av

fantasin och omvandlar samt överdriver genom att betona det typiska. De kulturella och estetiska formerna finns i barns lek, menar Vygotskij.

Leken har enligt Weissenrieder (2008, s. 101), en stor betydelse för elevernas språkutveckling. Leken skapar lust och utvecklar fantasin. Föräldrarnas och skolans roll i leken är att utmana eleverna att utvidga upplevelser och uttrycksformer. Johansson och Pramling Samuelsson (2006, s. 55-56) påstår att samspelet mellan lärare och elever är beroende av lärarnas öppenhet till lekens och lärandets form och innehåll. Läraren måste skapa interaktion mellan lek och lärande och ge eleverna möjlighet till initiativ där lärarens roll är att stödja och uppmuntra. Författarna (s. 188-196) menar att interaktion mellan lek och lärande kan medverka till något nytt i undervisningen. Författarna poängterar att lek och lärande måste ha en likvärdig position i den pedagogiska verksamheten utan att det ena får dominera det andra. Fantasi och kreativitet är enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2006, s.196-197), centrala aspekter i lek och lärande. Eleverna har behov av att känna sig utmanade och motiverade att undersöka och lösa problem.

Leken är rolig och stödjer lärande och gör det lustfyllt (Johansson och Pramling Samuelsson, 2006, s. 180-181). Lek och lärande hör ihop och leken ligger till grund för lärande där eleverna lär sig av varandra. Läraren måste möta eleverna där de är och utgå utifrån elevernas intressen som utgångspunkt för planeringen av den pedagogiska verksamheten. Detta ger bra förutsättningar för elevernas lärande. Genom leken tar barn intryck och erfarenheter till en helhet samt att de bearbetar sina upplevelser, därför är det viktigt att barn får leka, anser Andersson (1999, s. 50). De flesta lärare, enligt Lindqvist (2002, s. 31) anser att leken inte hör ihop med skolan eftersom skolan skiljer på estetik och rationalitet. Estetiken som också kallas praktiskt – estetiskt uppfattas som form och yta, medan i skolan ska det handla om det logiska tänkandet, de så kallade teoretiska ämnena, förklarar Lindqvist.

2.5.2. Drama

Rasmusson och Erberth (2011, s. 9-10) anser att drama är en estetisk uttrycksform som lägger fokus på elevernas sociala och kreativa utveckling. Eleverna utvecklar sin fantasi och förmåga att kommunicera, ta ställning och samarbeta i grupp genom att arbeta med dramaövningar och rollspel. Ett estetiskt förhållningssätt utvecklar elevernas förmågor att urskilja och ta ställning till nya uttryck, samt att lära sig mer om sina egna och andras känslor och tankar. Drama används, enligt författarna (2011, s. 28-29), som ett arbetssätt i språkundervisning och samhällskunskap, men författarna framhåller även att drama kan vara ett självständigt ämne.

Drama främjar, enligt Weissenrieder (2008, s. 148-152) språkutvecklingen, tränar samarbete och olika form av socialt samspel, samt utvecklar kreativiteten och fantasin. Författaren skriver om att det finns andra uppfattningar om drama, som att drama är stökigt och kräver specifika rum samt att det är svårt att bedöma drama. De flesta lärare känner sig inte förmögna att arbeta med drama på grund av att de ser drama som en övningsmetod, vilken kan bli ett trevligt avbrott i ett annat ämne och ser inte drama som en pedagogisk metod. Rasmusson och Erberth (2011, s. 16-17) anser att genom att framträda i drama tränar eleverna på att våga mer, samarbeta i högre grad och leva sig in i andras känslor och förstå hur andra tänker. Syftet med drama är att stärka elevernas självkänsla och utveckla deras kreativitet samt förmåga att själva tänka.

2.5.3. Musik

Pramling Samuelsson m.fl. (2008, s. 38-39) skriver om att barnmusikkulturen påverkas av det mediasamhälle vi lever i. Eleverna tittar på barnprogram på TV och har sina favoritartister och favoritsånger. Musiken skapar gemenskap och spelar stor roll för bildande av elevens egen identitet. Musiken kan enligt Wiklund (2009, s. 37), erbjuda en social mötesplats där elevernas egen kultur kommer till uttryck där diskussion och reflektion kan uppstå.

Wiklund (2009, s. 34-35) anser att musik kan vara konst som skapar mening. Musiken kommunicerar med människan och kan påverka den på olika sätt. I musiken kan elever lära sig att använda puls och tempo och med hjälp av dessa lär de sig matematiska mönster. Gottberg (2009, s. 8) skriver att med hjälp av musik skapas något nytt och personligt. Identitet och självkänsla prövas genom musiken. Musiken lockar fram känslor, fantasi, förför och roar och barn möter musik överallt på sin fritid. Gottberg tar upp att det oftast skapas ett generationsglapp mellan eleven och läraren då den musik som eleverna upplever i musikundervisningen oftast inte är något eleverna kan relatera till.

Gottberg (2009, s.27-32) refererar till läraren Camilla Gölstam som menar att en stor fördel med rytmik är att det går att göra inläringen lekfull och utan att koncentrera sig på själva problemet. Det är även lätt att få med de elever som inte trivs så bra i skolan, på grund av att rytmiken är baserat på lek och det ska vara en lustfylld situation, förklarar Gölstam. Läraren hävdar att genom lyssnande på sångtexter får barnen ett större ordförråd. Genom musiken kan samarbete, gemenskap och gruppdynamik skapas i klassrummet och detta är ett pedagogiskt hjälpmedel för kunskapsförmedling. Musiken är ett sätt att främja kreativitet och fantasi samt att skapa inlevelseförmåga, förståelse och solidaritet.

2.5.4. Populärkultur och finkultur

Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, Olsson, Pramling och Wallerstedt (2008, s. 24) betonar att skolans estetik måste ta ställning till populärkulturen och finkulturen. Skolan använder sig av den fina kulturen i undervisningen som klassisk musik och gammal konst, medan den nya kulturen som är populär bland eleverna ignoreras. Läraren måste använda uttrycksformer i sin undervisning som eleverna har stort intresse för: film, TV- och dataspel eller datorkonst.

Lindö (2005, s. 13) menar att lärare måste fundera hur populärkulturen kan integreras i undervisningen då barns kultur är en stor del i elevernas liv. Tham (2008: 60) skriver om pedagogen Agneta Winkler som berättar att hennes arbete med film hjälper till att strukturera lärandet i en ram. Med hjälp av denna "ram" kan eleverna samlas ihop och lugnas samtidigt som denna ram ger ett löfte om att elevernas arbete kommer att bli något och att alla får göra sina filmer färdiga.

2.6. Lärarens roll

En engagerad lärare spelar en stor roll i elevernas utveckling, enligt Weissenrieder (2008, s. 110). Läraren måste skapa en lekfull och lärorik miljö i klassen, där alla elever kan känna sig avslappnade och sedda. Det är också viktigt att elevernas arbete ska få bekräftelse och uppmuntran att utvecklas vidare. Bendroth Karlsson (2009, s. 33) betonar betydelsen av en engagerad och medveten pedagog som påverkar elevernas utveckling genom att finnas tillgängligt för sina elever och engagerar en inspirerande miljö för aktiviteter.

Bendroth Karlsson (2009, s. 211-212) påstår att när läraren planerar sin undervisning har den en medveten eller omedveten syn på eleverna och deras förmågor, samt vad kunskapen är och vad eleverna ska lära sig. Vilken roll läraren tar hänger samman med hur läraren ser på elever och deras förmågor. Johansson och Pramling Samuelsson (2006, s. 11) anser att det är svårt för lärare att besluta hur de kan använda sig av sitt speciella kunnande och samtidigt modernisera skolan mot de statliga kraven att skolan ska uppnå målet.

Författarna (2006, s.85) anser att läraren arbetar i ett sammanhang med ett samhälleligt uppdrag och med andras förväntningar på hur detta uppdrag skall genomföras. Läraren måste balansera mellan uppdraget att lära elever och att samtidigt vara öppen för elevernas avsikter. Wiklund (2009, s. 74-105) betonar vikten av lärarens kompetens i estetiska området som den avgörande faktorn för elevernas resultat.

Läraren måste se att alla elever får möjlighet att utforma sin kunskap på många olika sätt där kreativitet och skapande få plats i skolan. För att förstå det teoretiska begreppet måste eleverna utveckla sin fantasi och kreativitet. Wiklund hävdar att akademiserade lärarutbildningar utbildar lärarstudenter till lärare som saknar metodisk kompetens. De kan inte variera sin undervisning där alla elever ska kunna utvecklas utifrån sina behov och förutsättningar. Författaren anser att skolan i dag behöver nya metoder och arbetssätt som tar hänsyn till att kunskap behöver reflekteras på många olika sätt. Läraren kan utveckla sitt arbetssätt genom att ta hänsyn till forskning och beprövad erfarenhet med ett metodiskt synsätt som vilar på en didaktisk grund.

Wiklund (2009, s. 80) anser att tillgång till material för skapande är viktigt i skolan för estetiska läroprocesser. Aktiviteterna av eget skapande ska ske i alla ämnen med användning av olika slags material som papper, dator, kamera, gitarr, textilier med mera. Elevernas delaktighet och egen estetik ska forma skolans miljö. Läraren måste ge eleverna tid för deras skapande som de behöver.

3. Metod

Vi valde att använda en kvalitativ metod genom att intervjua lärare och elever för att få en djupare förståelse samt besvara vårt syfte och frågeställningar om betydelsen av estetiska uttrycksformer i undervisning. Före intervjuerna pratade vi och diskuterade med elever och lärare vad estetiska uttrycksformer är för att tydliggöra begreppet. Genom intervjuerna med eleverna ville vi ta reda på vad eleverna tyckte om estetiska uttrycksformer i sin undervisning och vilka av dessa som eleverna tyckte bäst om.

I vårt arbete utgick vi från Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer (1990) som består av fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I arbetet med intervjuer tog vi hänsyn till de forskningsetiska reglerna genom att fråga lärarna om deras samtycke att delta i intervju samt förklarade vad samtalet handlar om. Innan elevintervjuerna frågade vi elevernas föräldrar och eleverna själva om deras tillåtelse att eleverna kan medverka i intervjusamtalet.

Vi informerade även eleverna och föräldrarna om vad vi ska prata om och varför och i vilket syfte vi ska använda den samlade informationen. Eleverna, lärarna och skolorna är anonyma i vårt arbete med fingerade namn. I exempelbrevet till föräldrarna i vårt arbete har vi skrivit fingerade namn på läraren och skolan.

3.1. Datainsamlingsmetod

Enligt Denscombe (2009, s. 184-232) ska forskaren fråga sig själv om vilken metod som är bäst lämplig för uppgiften. Författaren förklarar också att intervjuer är den mest lämpliga metod för forskare om den behöver insikt om människors åsikter, uppfattningar och erfarenheter. Enligt Bjørndal (2005, s. 90-98.) är fördelarna med kvalitativa intervjuer att intervjuaren lättare kan upptäcka detaljer och genom samtal finns det en möjlighet att ta del av en annans persons tankar och upplevelser. Under intervjun har samtalspartnerna möjlighet att bli mer flexibla och tydliggöra oklarheter för varandra. Nackdelen med intervjuer är att det krävs mycket tid för förberedelser och bearbetning. Detta gör att den som intervjuar ofta bara har möjlighet att intervju ett fåtal personer. En annan nackdel kan vara att deltagaren i intervjun kan påverka varandras uppfattningar om samma fenomen, menar Bjørndal.

Vi valde att intervju lärare individuellt med förbestämda frågor för att ha samma utgångspunkt och få svar som vi kunde jämföra med varandra i analysen. Vi valde att anteckna lärarnas svar med tanke på att det kunde bli svårt att lita på sitt minne och vi hade då en möjlighet att kunna lita oss tillbaka på våra anteckningar. Enligt Bjørndal (2005, s. 98) är fördelen med skriftliga anteckningar att intervjun kan uppfattas som mindre hotfullt än bandspelare. Nackdelen med detta kan vara att det kan bli svårt att anteckna och samtidigt samtala.

Eleverna valde vi att intervju gruppvis med tre till fem stycken elever i varje grupp. Vi spelade in samtalet på bandspelare. Genom att vi valt att spela in samtalet på bandspelare kunde vi hålla fokus på elevernas svar och vara närvarande i samtalet. Innan vi satte på bandspelaren informerade vi eleverna om att de kunde avbryta samtalet när som helst, så eleverna inte kände sig påtvingade att fortsätta emot deras vilja. Fördelen med bandspelare är enligt Bjørndal (2005, s. 98) att hela intervjun kan spelas in fullständigt och noggrant och därefter skrivas ner på papper och bearbetas. Bjørndal tar upp att nackdelen med bandspelare är att eleverna kan känna sig lite spända samt att eleverna måste tillåta att de blir inspelade.

3.2. Urval

Vi valde att intervjua tio lärare individuellt i förskoleklass och åk 1-3 i två olika skolor. Vi har intervjuat fem lärare i varje skola. En av de intervjuade lärarna har en förskollärautbildning och resten av de intervjuade lärarna är utbildade som lärare mot tidigare år. Vi tog hjälp av våra handledare som tipsade oss om vilka lärare vi kunde ta kontakt med för att intervjua. Våra kriterier var att de intervjuade lärarna skulle ha en lärarutbildning och flera års erfarenhet med arbete i grundskolan. Vi valde även att intervjua sex elever som är verksamma i förskoleklass och åtta elever som är verksamma i åk 1-3 i skolan. Dessa elever valde vi att intervjua i små grupper med olika antal elever i varje grupp. Varje intervjugrupp bestod av tre till fem elever. Vi tog lärarnas hjälp med att ta kontakt med eleverna från deras klasser för att fråga eleverna om de ville bli intervjuade.

3.3. Genomförande

Vi har gjort elev- och lärarintervjuerna på två olika skolor i en mellanstor stad i Sverige. Vi har utfört intervjuerna på liknande sätt. Vi hämtade tre till fem elever i klassrummet och satte oss i ett avskilt ljust rum. Enligt Stukat (2005, s. 41) bör intervjugruppen inte vara för stor och att tre till sex personer per grupp kan vara lagom. Författaren menar att i för stora grupper kan de intervjuade påverka varandras åsikter. Vi valde ett avskilt rum där vi kunde sitta ostörda. Vi satt på stolar runt ett bord och telefonen låg mitt på bordet. Enligt Stukat (2005, s. 40) ska miljön där intervjuer genomförs vara trygg och lugn så att den intervjuade känner sig bekväm. Innan intervjuerna pratade vi med eleverna och diskuterade vad estetiska uttrycksformer är för att tydliggöra begreppet. När alla var redo satte vi på mobiltelefonen på inspelning och började samtala med eleverna. Intervjuerna pågick mellan 20-30 minuter per gång. Vi uppfattade att eleverna var intresserade och engagerade i våra frågor.

Vi tog kontakt med respektive lärare och frågade om de ville bli intervjuade av oss. Därefter bokade vi en enskild tid för intervjun med respektive lärare. Vid varje intervju satt vi ensamma tillsammans med läraren i ett klassrum. Det var eftermiddag. Vi ställde våra frågor och antecknade svaren. Varje intervju pågick ungefär 15-20 minuter. Trots att vi uppfattade att alla lärare hade dåligt med tid, upplevde vi att lärarna var lugna och engagerade vid intervjutillfället.

4. Resultat

Här presenteras resultat av de genomförda intervjuerna av lärare och elever i skolan. Lärarnas och elevernas svar är grupperade i flera kategoriserande underrubriker.

4.1. Hur använder lärare estetiska uttrycksformer i sin undervisning och varför?

Sara, Greta och Marta berättade att de ofta använder estetiska uttrycksformer genom att sjunga, rita och måla. Greta jobbar just nu i engelskan med tema "Bondgård" och hon säger:

Vi tillverkade lådor med tema "Bondgård" i engelska. Sedan sökte vi på Internet hur alla detaljer som finns i lådan heter på engelska. En av eleverna frågade mig: När ska vi börja arbeta med engelska? Jag svarade att vi jobbar med engelska. Jag förstod efteråt att jag måste bli mer tydlig med målet och uppgiften.

Många lärare förklarade att de använder estetiska uttrycksformer i musik, bild, drama, sång och dockteater i mer eller mindre utsträckningar, men skulle vilja arbeta mer med estetiska uttrycksformer. Läraren Emma i åk 2 använder bild i matematik, exempelvis bilder av hästen Hans och kossan Kajsa som behöver hjälp med matematiska lösningar. Läraren berättade att hon lägger fram bilderna på mattan vid genomgång. De förklarar matteproblem där Kajsa och Hans ber eleverna om hjälp att lösa deras problem på chokladfabriken.

Läraren Rosa i förskoleklass berättade att hon spelar gitarr och att de sjunger på samlingen varje dag. Till exempelvis, sjunger de en "godmorgonsång" på olika språk, som svenska, engelska, franska, italienska, grekiska och ryska. Läraren Kerstin berättade att de använder dramaövningar i ämnet svenskan där eleverna får möjligheter att utveckla sitt språk. Läraren Emma i åk 2:

Jag brukar klä ut mig och låta eleverna få skriva så mycket de kan om vad jag har på mig och vad jag gör.

Läraren Ulrika i förskoleklass och läraren Kerstin i åk 2 berättade att de använder ett gossedjur som pratar med eleverna och uppmuntrar dem att prata, berätta och skriva. Kerstin:

Jag kan klä ut mig själv och jag gör detta för att kicka igång ett temaarbete med en upplevelse. Jag använder mig av ett gossedjur som heter Teddy och jag använder honom för att uppmuntra eleverna till att skriva.

Många lärare använder estetiska uttrycksformer i sin undervisning för att de anser att eleverna lär sig på olika sätt, eleverna har roligt, det är lättare att nå elever och fånga deras intresse. Läraren Karin i åk 1 svarade att:

Jag använder det för att det fångar elevernas intresse och för att det inte ska bli så enformigt då eleverna tröttnar fort och har svårt att sitta still.

Läraren Ulrika i förskoleklass ansåg att med estetiska uttrycksformer blir det tydligt, levande och roligt. Barnen är med och är mer mottagliga. Lärarna Laila i förskoleklass och Sara i åk 1 ansåg att barnen lär sig och kommer ihåg bättre med estetiska uttrycksformer. Läraren Kerstin i åk 2 menade att estetiska uttrycksformer ökar fantasin och kreativiteten hos eleverna och det ökar även gruppens sammanhållning. Kerstin i åk 2 ansåg även att med hjälp av estetiska uttrycksformer kan läraren nå alla elever i klassen bättre.

Läraren Karin i åk 1 tyckte att eleverna orkar med skoldagen på ett helt annat sätt om hon använder estetiska uttrycksformer i sin undervisning. Marta, läraren i åk 2 och läraren Rosa i förskoleklass upplevde att genom rörelse ökar eleverna sitt intresse för inläring och de kommer ihåg bättre.

4.2. Finns det hinder respektive möjligheter med att använda estetiska uttrycksformer i skolan, enligt lärarna?

Många lärare ansåg att brister i planering, tid och material kan innebära ett hinder för att arbeta estetiskt. Läraren Sara i åk 1 svarade att i klassrummet är det bara en lärare och för många elever för att kunna arbeta med estetiska uttrycksformer i undervisningen. Även läraren Greta i åk 1 hävdade att det finns många elever som behöver mer uppmärksamhet och det finns bara en lärare. Greta poängterade att hon tar hänsyn till elevernas önskemål i sin planering och pratar med eleverna om målet i lektionen.

Även läraren Marta i åk 2 berättade att hon inte hinner jobba med estetiska uttrycksformer men samtidigt betonade Marta att hon är fokuserad på lektionens mål. Läraren förklarade också att hon är osäker på hur hon ska använda estetiska uttrycksformer i sin planering för att eleverna ska kunna uppnå målen.

Ett hinder för användning av estetiska uttrycksformer i undervisningen är, enligt läraren Greta i åk 1, att inte alla elever tycker om dessa uttrycksformer och anser att det kan bli för rörigt och störande i klassen.

Vissa lärare ansåg att det kan vara både ett hinder och en möjlighet i att använda estetiska uttrycksformer i undervisningen. Läraren Sara i åk 1 och läraren Marta i åk 2 var eniga om att ett hinder för att kunna använda estetiska uttrycksformer i undervisningen kan vara brist på lokal och utrymme för att kunna genomföra dans och rörelseaktiviteter.

Läraren Marta i åk 2 berättade:

Några hinder är att jag inte är bekväm med det estetiska, jag är inte musikalisk, behövs bättre utrymmen vid drama.

Jag vet att jag borde jobba mer med det men hinner inte med.

Karin som är lärare i åk 3 tyckte att läraren själv och lärarens inställning kan vara både ett hinder och en möjlighet för det estetiska i undervisningen. Karin ansåg att om läraren är positiv så blir allt positivt. Medan läraren Helena i åk 3 hävdade att tiden inte räcker till i åk 3 då hon måste fokusera mycket på de diagnosiska proven.

En möjlighet med att använda estetiska uttrycksformer i undervisningen är enligt läraren Emma i åk 2 att läraren vågar göra fel och bjuda på sig själv. Emma säger att även datorer och paddor kan vara ett hjälpmedel för att kunna skapa musik och

mycket mer. Hinder kan, enligt läraren, vara lärarens egen brist på fantasi som kan begränsa användandet av estetiska uttrycksformer i skolan och att tiden inte räcker till.

Det ansåg också läraren Kerstin i åk 2 att hinder i att använda estetiska undervisningen kan vara brist på material och brist på lärarens fantasi. Däremot betonade hon att med hjälp av estetiska uttrycksformer kan lärare nå flera elever och det är en möjlighet.

4.3. Hur upplever eleverna relationen mellan praktiska och teoretiska ämnen?

De flesta eleverna berättade att de ibland sjunger, ritar, målar och dansar på vissa lektioner. Eleverna hade olika önskningsområden om vilka estetiska uttrycksformer de skulle vilja ha mer i sin undervisning. Kajsa och Stella i förskoleklass skulle vilja sjunga mer för att de tycker att det är kul. Lovisa i förskoleklassen berättade att hon skulle vilja ha mer dans i skolan. Eleverna i åk 2 berättade att de har dans på discot efter skoltid och ibland har de dansstopp mellan lektionerna. Ida i åk 2 berättade att de dansade bokstaven D i sin förskoleklass, Humlan. Även Lisa i åk 3 berättade att de använder dansstopp för att röra sig mellan undervisningsmomenten.

Eleven Magnus i åk 1 berättade att en gång om året har de "talangtävling" i skolan där alla klasser har möjlighet att tävla i sång och dans. Det säger också Adela och Lars i åk 1 att de inte brukar använda dans, sång och musik i skolan. De uttrycksformerna använder de på skolans talangtävling. Eleverna Hampus, Ida och Sigrid i åk 2 berättade att de har musik varje vecka. Enligt Lovisa i en förskoleklass spelar de ibland olika instrumenten och hon tyckte att det är roligt.

Alla elever i åk 2 berättade att de ritade i sina NO böcker, men det uppfattade de inte som bild. Eleverna önskar att de hade mera bild i undervisningen. Elev Sigrid i åk 2 berättade hur de arbetat tidigare med drama:

Det var en bok. En mask som det handlade om och sen en gubbe som hade den som husdjur och det fick man göra en pjäs som passade till en bild i boken.

Eleverna i åk 1 berättade att de arbetade med tema "Bondgård" i engelska. De delades in i små grupper och varje grupp tillverkade sin egen bondgård låda av kartonger och fyllde på dem med djur som de ritade själva. Eleverna berättade även att de tog reda på vad de sakerna heter på engelska genom att söka de på dator. Magnus berättade:

Vi skriver ett ord på svenska i dator och sedan kommer det ut på engelska. Sedan klickar man på högtalare och hör hur ordet låter.

Magnus i åk 1 skulle vilja måla mer, medan Oskar i förskoleklass vill använda sig mer av Ipads i skolan. Lovisa i förskoleklass däremot vill inte ha Ipads i skolan då hon upplever att det blir för rörigt när alla vill ha den:

Jag skulle inte vilja ha Ipads i skolan för då skulle nästan alla vilja sitta vid den. Då börjar alla tjata och man får ont i huvudet. Ja, en elev var snäll en dag och då fick han sitta vid dator och fick bestämma vilken kompis ska sitta med honom. Då började alla tjata och det är jobbigt.

Alla eleverna från åk 2 och åk 3 skulle vilja ha mer drama i undervisningen. Eleverna berättade att de bara har drama på fritids och att alla inte går på fritids. Eleverna var också överens om att de vill göra långa pjäser liknade film där de får träna på i flera veckor.

De flesta eleverna tyckte att det är tråkigt i skolan och de skulle vilja ha mer lek och rörelse i undervisningen. Eleverna i åk 1 anser att det är tråkigt att sitta och skriva mycket hela tiden. Eleverna menar att det är för tidigt att sitta långa stunder och skriva redan i åk 1 och skulle vilja börja med detta först i åk 2 eller åk 3. Lars i åk 1: ”Jag tycker om att skriva men inte i en timme. Det är tråkigt”.

5. Resultatanalys och Diskussion

5.1. Metoddiskussion

Genom intervjuerna med eleverna tog vi reda på vad eleverna tyckte om estetiska uttrycksformer och vilka av dem de tyckte mest om i sin undervisning. Vi har intervjuat 14 elever och 10 lärare i två skolor och eftersom det är en kvalitativ studie är resultatet givetvis inte generaliserbart.

När det gäller elevintervjuerna känner vi i efterhand att det blev för många att intervjua fem elever samtidigt, då det blev rörigt och eleverna hade svårt att sitta still och koncentrera sig på frågorna. Vi inser att tre elever är lagom att intervjua samtidigt för att hinna med att uppfatta deras svar samt att grupptricket inte blir lika starkt. Vår erfarenhet av att spela in intervjuerna på mobil och sedan bearbeta dessa är ett bra alternativ, trots att bearbetningen tar längre tid. Vid intervjuerna med lärarna fick de intervjuade vänta medan vi skrev ner våra anteckningar på pappret vilket inte var så roligt för den som blev intervjuad.

5.2. Resultatanalys

5.2.1. Betydelsen av estetiska uttrycksformer för elevernas utveckling av fantasi och kreativitet.

Många lärare i vår studie använder olika estetiska uttrycksformer i sin undervisning, som bild, dans, lek, drama och sång för att de anser att dessa uttrycksformer fångar elevernas intresse och gör undervisningen mer intresserant och varierad. De anser också att de estetiska uttrycksformerna hjälper lärarna att nå eleverna bättre samt att

elevernas fantasi och kreativitet ökar. Vissa lärare använder drama i sin undervisning och anser att dramaövningar hjälper eleverna att utveckla sitt språk och uppmuntrar dem att prata, berätta och skriva. De flesta lärarna anser att med hjälp av estetiska uttrycksformer orkar eleverna med skoldagen, samt att grupptillhörigheten ökar. De flesta lärarna i vårt material använder estetiska uttrycksformer och är medvetna om varför och hur de ska använda dessa i sin undervisning, men vissa av formerna används i större utsträckning än andra och det kan bero på lärarnas engagemang, personliga erfarenheter, samt deras syn på kunskap och hur undervisningen ska genomföras.

Vygotskij (1995, s. 51) menar också att fantasin är grunden till kreativa aktiviteter. Aulin–Gråhamn och Thavenius (2003, s. 146-147) betonar betydelsen av estetiska uttrycksformer som skapar mening och gör att människor förstår varandra. Betydelsen av estetiska uttrycksformer i skolan poängteras också i den nya läroplanen, Lgr11. Det poängteras att lärare måste ta ett ansvar att ge möjlighet för varje elev att ta del av de olika uttrycksformerna.

5.2.2. Hinder och möjligheter för skapandet i skolans undervisning

Intervjuresultaten visar på att de flesta lärarna är intresserade av att arbeta med estetiska uttrycksformer i undervisningen, men hävdar samtidigt att det finns vissa faktorer som kan påverka deras val av hur de ska planera och genomföra undervisningen. Majoriteten av lärarna tyckte att det finns både hinder och möjligheter till att använda estetiska uttrycksformer i sin undervisning.

Hinder

Ekonomiska förutsättningar

Alla lärare ansåg att skolans ekonomiska förutsättningar är ett hinder för att använda estetiska uttrycksformer i skolan. De menade att de inte har tillräckligt stora lokaler för att kunna genomföra dans och rörelseaktiviteter. Ytterligare ett hinder kan vara att det saknas material för skapande. Den här problematiken kan ses som att skolan har vissa ramar som, till exempel, ekonomiska förutsättningar, där lärare är begränsade i inköpet av material till skapande. Lärare planerar sin undervisning utifrån skolans ekonomiska förutsättningar. Skolans ramar som lokaler kan också begränsa lärarnas planering av undervisningen och kan bli en av orsakerna till att läraren känner sig osäker och begränsad i valet av mer kreativa metoder i sin undervisning. Wiklund (2009, s. 40) betonar vikten av tillgång till material för skapande i skolans undervisning. Hon anser att estetiska uttrycksformer används i liten utsträckning i skolan, men att det ser olika ut i olika skolor. Orsakerna till detta kan vara brist på lokaler, tid och material.

”Att inte vara bekväm med sig själv”

Att inte vara bekväm med sig själv i arbetet med estetiska uttrycksformer och en osäkerhet om hur lärare ska ta in estetiska uttrycksformer i arbetet med läroplanens mål kan vara ett hinder i arbetet, berättade några av de intervjuade lärarna. En av

lärarna ansåg att hon inte är musikalisk och är inte bekväm i att använda musik, dans och sång i sin undervisning. Detta tyder på att lärare har en uppfattning om att de måste vara duktiga på att sjunga, dansa och spela olika instrument för att kunna använda de estetiska formerna i undervisningen. Konsekvenserna av detta kan vara att eleverna inte får möjlighet att ta del av dessa estetiska former i skolan. Johansson och Pramling Samuelsson (2006, s. 11) anser att lärare står inför ett stort dilemma mellan samhällets förväntningar och det pedagogiska uppdraget som handlar om att eleverna ska uppnå målen. Författarna anser också att läraren måste bli skicklig med att kunna balansera mellan att elever uppnår kunskapsmålet samtidigt vara öppen för elevernas intresse.

Flera lärare poängterade också att lärarens egen brist på fantasi kan vara ett hinder som begränsar användning av estetiska uttrycksformer i skolan. Vissa lärare har en rädsla för att arbeta med estetiska uttrycksformer och det kan bero på att de inte är bekväma med att arbeta annorlunda och att de inte har tillräckligt med kompetens. Lärare har också en begränsning i sin kreativitet och känner sig kanske osäkra i sin planering, sitt utförande och att de har ofta brist på tid. Ekonomiska förutsättningar i skolan som brist på lokaler, material och begränsning av personaltäthet kan också vara hinder, vilket lärare har svårt att påverka. Konsekvenser av att läraren inte vågar ta risken att använda mer av estetiska uttrycksformer kan vara att elever inte får möjligheter till att utvecklas kreativt och inte utifrån sina egna intressen och förutsättningar. Wiklund (2009, s. 80) och Bendroth Karlsson (2009, s. 33) är överens om vikten av engagerade lärare som utformar en kreativ miljö.

För rörigt i klassen

Vissa lärare berättade att ett hinder för att kunna använda dans, sång, musik och drama i undervisningen kan vara att det finns för få lärare i klassen. Lärarna poängterade att de inte räcker till för alla elever i klassen. De upplevde också att inte alla elever tycker om estetiska uttrycksformer och att eleverna ansåg att det kan bli rörigt och störande i klassen. Det kan påvisa att en ensam lärare inte räcker till för att kunna tillgodose alla elevers intresse och behov.

Möjligheter

En av tio lärare ansåg att det inte finns något hinder för att kunna använda estetiska uttrycksformer i sin undervisning. Hon hävdar också att läraren själv och lärarens positiva inställning är en viktig del i arbetet med estetiska former. Flera av lärarna betonade att med hjälp av estetiska uttrycksformer kan lärare nå flera elever och det är en möjlighet. En annan av de intervjuade lärarna ansåg att det finns möjligheter med att använda estetiska uttrycksformer i undervisningen, men då måste läraren våga göra fel och tro på sig själv. Bendroth Karlsson (s. 211-212) betonar att lärarens syn på kunskap och elevernas förmågor påverkar hur läraren planerar sin undervisning. Intervjuresultaten visar att det kan finnas både hinder och möjligheter i att kunna använda estetiska uttrycksformer i sin undervisning beroende på vilken tro läraren har på sig själv.

5.2.3. Vi vill inte sitta still för länge, barns behov av kreativt skapande.

Alla elever var överens om att de ibland använder olika estetiska uttrycksformer som dans, sång, musik, bild och drama i undervisningen. Men mest används de som ett avbrott från lektioner, på fritids och på skolans talangtävling. De flesta eleverna skulle vilja arbeta mer med estetiska uttrycksformer i skolans undervisning. Flera elever skulle vilja ha mer lek i skolan och alla elever från åk 2 och 3 skulle vilja ha mer drama i undervisningen för i dagsläget har de drama endast på fritids. Eleverna berättade att de använder dansstopp mellan undervisningen som rörelseaktivitet.

Estetiska uttrycksformer används således i en liten utsträckning i skolans undervisning. De används ofta som ett avbrott från de viktiga ämnena med tanke på att eleverna kan vila och slappna av. På grund av att alla elever i skolan har olika bakgrund, växer upp i olika kulturer och har olika förutsättningar i sin uppväxt kan det hända att inte alla elever får tillgång till sång, drama, bild och musik hemma. Detta kan leda till att de elever som inte får tillfälle att ta del av estetiska uttrycksformer i skolans undervisning löper risk att i framtiden uteslutas från det allmänna kulturlivet, där alla elever får möjlighet att få kunskaper om det estetiska och få pröva på att dansa, sjunga, spela teater och instrument samt att rita och måla. Det kan också betyda att lärare planerar sin undervisning utan elevernas inflytande och detta gynnar inte eleverna och deras intressen, samt deras önskingar om val av olika arbetssätt.

De intervjuade eleverna i åk 1 ansåg att det är tråkigt att sitta still och skriva mycket hela tiden i skolan. Lärarna i vårt material prioriterar sin undervisning med fokus på de teoretiska ämnena utan större hänsyn av elevernas intresse. Marner och Örtegren (2003, s. 36) visar i sina studier att deras intervjuade elever tycker att det är tråkigt i skolan. De flesta eleverna vill arbeta mer med händerna. De skulle vilja ha mer av de praktisk-estetiska ämnena i skolan. Weissenrieder (2008, s. 71) anser att lärare använder skapande i liten utsträckning i skolan och mer som ett trevligt avbrott från de teoretiska ämnena. Konsekvenserna av detta kan vara att många elever inte kan ta del av stora bitar av kulturen vilken medför att elever missar kontakten med skapande, som musik, konst, teater, dans och film.

En av de intervjuade eleverna och hans lärare hade båda samma önskan om att de skulle vilja använda mer datorer och Ipads i undervisningen. Detta visar att vissa elever och lärare är intresserade av att använda modern teknik i undervisningen. Lärarna är medvetna om att med hjälp av datorer och Ipads kan eleverna utveckla sin kreativitet genom att skapa. Om elever inte får tillgång till Ipads och datorer i skolan får de inte möjlighet att följa med i samhällets utveckling. Eleverna som inte har tillgång till datorer hemma kan gå miste om samhällets krav på datorkompetens som är så nödvändig i det moderna samhället. Lindö (2005, s. 13) hävdar att lärare måste integrera populärkulturen i undervisningen som är en stor del av elevernas liv. Pramling Samuelsson med flera (2008, s. 24) håller med om att skolan måste ta ställning till populärkulturen och finkulturen och lärarna måste engagera sig i både fin- och populärkultur som eleverna är intresserade av.

Lärarna som använder sig av estetiska uttrycksformer i sin undervisning ansåg att elever behöver olika sätt att lära sig på. De flesta lärarna använder sig av estetiska uttrycksformer som en variation av undervisningen för att fånga elevernas intresse. De ansåg att det blir levande, tydligt och roligt samt att eleverna är med och är mer

mottagliga. Lärarna lyfte fram att estetiska uttrycksformer ökar kreativiteten och fantasin hos eleverna samt att de lär sig samarbeta med varandra.

Det kan förstås som att lärarna är medvetna om att estetiska uttrycksformer kan ha en positiv påverkan på eleverna i undervisningen. Lärarna är medvetna om att med hjälp av estetiska uttrycksformer blir undervisningen mer rolig och varierad och att eleverna är mer engagerade i sitt lärande. Det kan visa att lärarens kompetens, intressen och engagemang för estetiska uttrycksformer är en viktig aspekt i hur läraren planerar och genomför sin undervisning. Med en positiv inställning planerar läraren sin undervisning och genomför en mer varierad undervisning där alla elever kan få en möjlighet att få prova på olika uttrycksformer utifrån sina intressen. Weissenrieder (2008, s. 101) hävdar att med hjälp av olika estetiska uttrycksformer kan läraren nå fram till elever som har svårt att kommunicera. Skapande kan väcka elevernas nyfikenhet och lust att lära sig.

5.2.4. Vikten av reflektion

En av lärarna i åk 1 berättade att hon planerar sin undervisning utifrån elevernas önskemål och anser att hon pratar med eleverna om lektionens mål. Men efter arbetet med tema "Bondgården" i engelska där eleverna tillverkade olika figurer i en bondgårdslåda, kom läraren till slutsatsen att hon måste blir mer tydlig om vad de gör i klassen och vilket syfte uppgifterna har i undervisningen. Orsaken till lärarens reflektion var att en elev frågade henne om när de skulle börja jobba med engelska. Då förstod läraren att hon varit otydlig med lektionens mål och läraren förklarade inte varför de gör bondgårdslådor.

Detta visar att läraren ser det som en självklarhet att eleverna förstår målet med arbetet och varför de arbetar på ett visst sätt. Det kan behövas mer tid för lärare och elever för att kunna samtala tillsammans och reflektera över detta de gör. Brist på tid kan vara en av orsakerna till varför läraren inte samtalar med eleverna om detta. Konsekvensen av att läraren inte är tydlig med målet är att eleverna inte förstår och inte reflekterar över vad de lär sig.

Wiklund (2009, s. 70-79) och Lindström (2004) lyfter fram betydelsen av reflektion där eleverna behöver tid för att kunna tänka igenom det inlärd. Enligt författarna, hänger estetik och reflektion ihop där elever skapar kunskaper genom att göra, tänka och reflektera som de kan använda vidare i sin utveckling. Författarna hävdar att eleverna måste få möjlighet att gå på djupet, pröva nya lösningar och kunna tolka och arbeta självständigt.

5.3. Diskussion

5.3.1. Traditionella praktiker dominerar på bekostnad av estetiska

Intervjuresultaten visar att lärare har olika uppfattningar om hur man ska planera sin undervisning. Vissa lärare använder estetiska uttrycksformer som en variation i undervisningen för att väcka elevernas lust och att eleverna kan bli mer mottagliga. Estetiska uttrycksformer har en liten plats i skolans undervisning och används som

ett avbrott från vad som oftast anses som de viktigaste ämnena. Resultatet från elevintervjuerna visar också att estetiska uttrycksformer inte används i den utsträckning som eleverna skulle vilja ha. Enligt eleverna används drama, dans, sång och rörelse i stor utsträckning som ett avbrott från lektionen och på fritiden. Eleverna vill ha drama även i undervisningen. Konsekvenser av detta kan vara att eleverna missar kulturen där eleverna får möjlighet att utveckla sin kreativitet och fantasi genom att dansa, sjunga och spela teater.

Det kan handla om betydelsen av lärarnas syn på vad kunskap är och vad som är viktigt att eleverna ska lära sig och hur de ska lära sig. Både Wiklund (2009, s. 12) och Weissenrieder (2008, s. 71) anser också att estetiska uttrycksformer ofta ses som ett avbrott från de viktiga ämnena. Enligt lärarna används de drama, musik, sång bild och lek för att göra undervisningen roligare.

Vissa lärare använder bild och skapande som ett hjälpmedel för elevernas inläring i engelska, matematik och naturkunskap. Det kan ses som att lärarna arbetar med estetiska uttrycksformer som ett verktyg för att väcka elevernas intresse för inläring i de teoretiska ämnena. De använder även estetiska uttrycksformer som en metod för att synliggöra och stärka elevernas självkänsla och klassen som en grupp. Hägglund och Lindström (2004) är emot att estetiska uttrycksformer används som hjälpmedel till andra "viktiga" ämnen i skolan för att förbättra prestationer och resultat. Hägglund och Lindström betonar att de estetiska ämnena ska ha ett egenvärde.

Alla elever uttryckte sin önskan att få mer drama, dans, sång och lek i skolan. Många elever anser att det är tråkigt att sitta still och skriva mycket i skolan hela tiden. En av slutsatserna kan vara att lärarna inte ser dans, musik, sång, drama och bild som en viktig del av elevernas lärande. Lärarna fortsätter planera undervisning enligt den gamla skolans traditioner där teoretiska ämnena står i fokus och överordnas de praktiska. Marner och Örtegren (2003, s. 26-58) hävdar också att skolan saknar ett kulturklimat och blir en treämnesskola. Författarna menar att det finns en hierarki mellan teoretiska och praktiska ämnen i skolan. Matematik och språk anses som de viktigaste ämnena i skolan, trots att det skrivs i läroplanen att kunskap framställs i form av fyra F-en: fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet.

5.3.2. Vikten av lärarnas kompetens

Vissa lärare kände sig osäkra i hur de ska använda estetiska uttrycksformer i sin undervisning. En av lärarna kände sig obekväma med det estetiska och ansåg sig inte själv som musikalisk. Det finns en förutfattad mening hos lärarna att lärarna måste ha kompetens inom estetiska uttrycksformer som musik, dans och sång för att kunna undervisa inom det estetiska. Det kan betyda att lärarens självkänsla och självförtroende samt lärarens syn på det estetiska är viktiga för hur lärare planerar sin undervisning. Marner och Örtegren (2003, s. 43) anser att det florerar felaktiga uppfattningar om att människor som arbetar med estetiska ämnen måste ha en personlig begåvning och att detta inte kan läras in. Författarna hävdar att det teoretiska och det estetiska måste stödja varandra istället för att skapa motsättningar.

Alla lärarna använder estetiska uttrycksformer i undervisningen som hjälpmedel för de traditionella ämnena som svenska, matematik, naturkunskap och engelska. Vissa av lärarna anser att det är svårt att ta in de estetiska uttrycksformerna i planeringen med fokus på kursplanens mål. Det kan vara att det finns åsikter om vilka ämnen som

är viktigast i skolan och det finns hierarki mellan de praktiska och teoretiska ämnena. Den traditionella synen på kunskap påverkar fortfarande skolans organisation. Marner och Örtegren (2003, s. 43) betonar betydelsen av likvärdighet mellan praktiska och teoretiska ämnena och är emot uppfattningen att vissa ämnen är viktigare än andra.

5.4. Slutsatser och sammanfattning

Sammanfattningsvis visar de flesta intervjuade lärarna att de har en stor önskan om att använda sig mer av estetiska uttrycksformer som sång, dans, musik, drama och bild i sin undervisning. Enligt lärarna finns det både möjligheter och hinder i att kunna använda estetiska uttrycksformer i undervisningen. Trots att lärare påvisar olika hinder för att kunna använda det estetiska tror de att det är viktigt att använda de olika formerna i sin undervisning. Enligt lärarna själva har lärarens inställning och kompetens en stor betydelse i vilken utsträckning estetiska uttrycksformer ska användas i skolan och vilket värde estetiken får i sig själv. Trots lärarnas förståelse för betydelsen av estetiska uttrycksformer i skolan, planerar de medvetet eller omedvetet oftast sin undervisning utan inslag av de estetiska. Lärarna använder de estetiska uttrycksformerna som hjälpmedel i de teoretiska ämnena. Detta visar att de teoretiska ämnena har en högre status i skolans värld.

5.5. Vidare forskning

Med tanke på hur lärarna betonar betydelsen av användning av estetiska uttrycksformer i undervisningen och vad forskare skriver om detta, vore det intressant att ta reda på varför de estetiska uttrycksformerna inte får mer plats i skolan när eleverna behöver detta. Det behövs mer forskning inom kultur och estetik och om dess betydelse för elevens utveckling och lärande i skolan. Det behövs även mer forskning om vad det är som hindrar lärare att använda estetiska uttrycksformer i sin undervisning, likaså mer forskning om vad som behövs för att ändra på hierarkin mellan teoretiska och praktiska ämnen. Mer forskning behövs också om lärarutbildningens betydelse för att blivande lärare får kompetens för att kunna utforma undervisningen i skolan med hänsyn till elevernas olika behov, intresse och förutsättningar.

5.6. Pedagogisk relevans

Som blivande lärare anser vi att det är viktigt att kunskapen ökar kring de estetiska uttrycksformerna. Det är viktigt att hitta balansen mellan de teoretiska och praktiska ämnena så att eleverna får tillgång till estetiska - praktiska ämnena och kulturlivet. Med tanke på att de estetiska - praktiska ämnena har så liten plats i skolans värld, vill vi att dessa ämnen får ett högre värde i sig själva.

Att ge eleverna tillgång till estetiska uttrycksformer i undervisningen tror vi bidrar till att eleverna blir mer intresserade och engagerade i sin skolgång.

Genom att ta hänsyn till forskning och pröva på metodiska arbetssätt kan lärare utveckla sina erfarenheter av de didaktiska metoderna. Det är viktigt att ha erfarenheter om hur läraren kan använda sig av olika didaktiska metoder med hänsyn till teoretiska och praktisk-estetiska ämnen. Blivande lärare som läser lärarprogrammet har måhända ett behov av mer praktisk-estetiska ämnen under sin utbildning.

Referenslista

Andersson, B. (1999). *Spräng skolan!* Halmstad: Bulls Tryckeriaktiebolag.

Aulin- Gråhamn, L. & Thavenius, (2003). *Kultur och estetik i skolan. Slutredovisning av Kultur och skola - uppdraget 2000-2003.* (Rapporter om utbildning, 9/2003). Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.

Bamford, A (2006) *The wow factor, Global research compendium on the impact of the arts education.* Münster: Waxmann.

Bendroth Karlsson, M. (1998). *Bildskapande i förskola och skola.* Lund: Studentlitteratur.

Bjøndal, C. R. P. (2005) *Det värderade ögat.* Stockholm: Studentlitteratur.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken.* Lund: Studentlitteratur.

Falk Lundqvist, Å (1995). *Klassrummet – en plats för lek, lust och mening?* Umeå: Umeå universitets tryckeri.

Gottberg, J. (2009). *Musiken och rytmiken i praktiken.* Klippan: Ljungbergs tryckeri.

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan. Möten mellan barn och lärare i förskola och skola.* (Göteborg studies in educational sciences 249). Göteborg: Göteborgs universitet.

Lindqvist, G. (2010). *Lek i skolan.* Malmö: Holmbergs.

Lindö, R. (2005). *Den meningsfulla språkväven.* Lund: Studentlitteratur.

Marner, A. & Örtegren, H. (2003). *En kulturskola för alla - estetiska ämnen och läroprocesser i en mediespecifikt och medieneutralt perspektiv.* (Forskning i fokus, Nr 16). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Person, A. & Wiklund, L. (2007) *Hur långt är ett äppelskal? – tematiskt arbete i förskoleklass.* Stockholm: Liber AB.

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. & Olsson, B. & Pramling, N. & Wallerstedt, C. (2008). *Konsten att lära barn estetik.* Falun: Norstedts Akademiska Förslag.

Rasmusson, V. & Erberth, B. (2008). *Undervisa i pedagogiskt drama*. Lund: Studentlitteratur.

Stensmo, C. (2008). *Ledarskap i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tham, A. (2008). *Den andra möjligheten - estetik och kultur i skolans lärande*. Stockholm: Lenanders Grafiska AB.

Thavenius, J. (2003). Den radikala estetiken. I. Persson, M. & Thavenius, J. *Skolan och den radikala estetiken*. (Rapporter om utbildning, Nr 1/2003, s. 44-80) Malmö: Reprocentralen, Malmö högskola.

Utbildningsdepartementet. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lgr11. Stockholm: Skolverket: Fritzes.

Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

Weissenrieder, E. (2008). *Skapandets kraft för kunskap och utveckling*. Stockholm: Runa Förlag.

Wiklund, U. (2009). *När kulturen knackar på skolans dörr*. Författaren och Sveriges utbildningsradio AB UR. Ljungbergs tryckeri, Klippan.

Internet

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Hämtat 1 april 2013, från

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Mathiasson, L. (2004). *Konsten lär oss förstå livet*.

Hämtat 1 april 2013, från

<http://www.lararnasnyheter.se/pedagogiska-magasinet/2004/05/19/konsten-lar-oss-forsta-livet>

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor till lärare

1. Vad innebär estetiska uttrycksformer för dig? Hur tänker du runt estetiska uttrycksformer?
2. Använder du estetiska uttrycksformer i din undervisning? Om ”ja”
3. När använde du senast estetiska uttrycksformer i din undervisning? Hur gjorde du då?
4. Varför använder du estetiska uttrycksformer i din undervisning?
5. Hur använder du estetiska uttrycksformer i din undervisning?
6. Finns det hinder respektive möjligheter med att arbeta med estetiska uttrycksformer i skolan?
7. Ser du att estetiska uttrycksformer har någon påverkan på eleverna och vilken, om den finns?
8. Hur planerar du undervisningen?
9. Hur ser du på elevernas inflytande i planeringen?

Bilaga 2. Intervjufrågor till elever

1. Vad är drama, sång, bild, dans och musik för dig?
2. Vilken av dessa utav drama, sång, bild, dans och musik tycker du bäst om?
3. Brukar ni använda drama, sång, bild, dans och musik i undervisningen?
4. När använde ni det sist?
5. Vad gjorde ni då?
6. Skulle du vilja använda mer eller mindre drama, sång, bild, dans och musik i t.ex. matematik, svenska och i andra ämnen i skolan?
7. Om ja, isåfall vilka skulle du vilja använda dig mer av och varför?
8. Om nej, isåfall vilka av dessa skulle du vilja använda dig mindre av och varför?

Bilaga 3

Till föräldrar som har elever i klass 2D.

Hej.

Mitt namn är och jag studerar till lärare på Mälardalens Högskola. Jag gör min Vfu -praktik hos Agnes och hos alla goa elever i klass 2D på Påskliljeskolan under 4 veckor (v 10-13). Det är en underbar klass och jag trivs väldigt bra.

Jag tar min lärarexamen nu i vår 2013 och jag håller på att skriva mitt examensarbete tillsammans med Vi skriver om estetiska läroprocesser i skolan. Några exempel på estetiska uttrycksformer är drama, dans, bild, musik, skapande mm. Syftet med vårt arbete är att synliggöra lärarens och elevernas syn på betydelsen av estetiska uttrycksformer som hjälpmedel i undervisningen.

Det jag undrar över är om jag skulle kunna få intervjua några frivilliga elever genom att samtala tillsammans i en mindre grupp.

Jag vill be er föräldrar om tillåtelse ifall jag kan intervjua/samtala med ert barn som en del av mitt examensarbete. Efter jag fått svar från er frågar jag barnen om det finns några frivilliga. **Jag kommer inte nämna varken namn eller skola utan allt blir anonymt och på barnens villkor.**

Har ni några frågor så kom gärna förbi skolan eller maila mig så kan jag svara på era funderingar.

mailamig@hotmail.com

Lämna gärna in lappen *senast* tillsammans med läxan v 11 (torsdag eller fredag).

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning

Sätt ett kryss vilket alternativ som stämmer:

Jag godkänner att vfu- studenten får intervjua/samtala om estetiska läroprocesser med mitt barn om barnet själv vill.

Jag vill **inte** att vfu- studenten ska intervju/samtala om estetiska läroprocesser med mitt barn.

Underskrift av förälder:

Bilaga 4 Planering

Vi planerade att under vecka 8 leta efter relevant litteratur för vårt examensarbete för att besvara våra frågeställningar och vi vill börja bearbeta detta samt skriva intervjufrågor till lärare och elever. Under vecka 10-13 genomförde vi intervjuer och observationer. Under vecka 14 fortsätt vi bearbeta litteraturen. Vecka 15 samlade vi informationen från litteratur och forskning och sammanställde dem. Vi även skrev färdigt inledning, frågeställning och litteratur delen under denna vecka. Under vecka 16 bearbetade vi metod, resultatredovisning från intervju och observationer. Vecka 17 arbetade vi med diskussion där vi sammanfattade vårt arbete genom att jämföra våra egna studier med vad litteraturen säger om vårt temaarbete. Vecka 18-19 läste vi igenom vårt examensarbete och såg efter den röda tråden och om vi har besvarat våra frågeställningar.

